

MARINELLA ORIONI

Meertalig opvoeden

Uw kind zal u dankbaar zijn

van **gen**ep
amsterdam

Inhoud

Voorwoord 13

Bij wijze van inleiding | Het mooiste cadeau aan uw kind, maar het gaat niet vanzelf | U haalt eruit wat u erin stopt 19

DEEL I | Ouders in de hoofdrol

- 1 Welke taal spreken we wanneer en tegen wie? | Afspraken maken en nakomen 49**
- 2 Hoe houd ik het vol door de jaren heen? | Cruciale momenten in de meertalige opvoeding 76**
- 3 Ik heb altijd mijn moedertaal tegen mijn kind gesproken, waarom spreekt hij het dan niet? | Passief en actief taalgebruik: verschillen, doelen en technieken 95**
- 4 Wat is voldoende taalaanbod? | ... en hoe bieden we dat aan? 106**
- 5 Moet ik alle foutjes van mijn kind verbeteren? | Goed omgaan met feedback 115**

DEEL II | Kinderen in de hoofdrol

- 6 Hoe vergelijkbaar zijn een-, twee-, en drietalige kinderen?** | *Focus op hun overeenkomsten en hun verschillen* 135
- 7 Wat gebeurt er in het hoofd van mijn kind?** | *Het kindere brein onder de loep* 150
- 8 Wat een rommeltje, mijn kind gebruikt de talen door elkaar!** | *Ordenen en rangschikken: ogenschijnlijke wanorde verbergt ingewikkelde strategische technieken* 166
- 9 Help, mijn kind kent minder woorden dan zijn eentalige vriendjes!** | *Woordenschat in meerdere talen is een optelsom* 187

DEEL III | In en om meertaligheid

- 10 Wie is mijn kind eigenlijk?** | *Taal, cultuur en identiteit* 203
- 11 Het komt door de talen!** | *Meertaligheid als zondebok voor talige problemen* 223
- 12 Het komt door de cultuur!** | *Meertaligheid als zondebok voor niet-talige problemen* 233
- 13 Is mijn kind wel echt meertalig als hij niet kan lezen en schrijven in de talen?** | *Kunnen lezen en schrijven is een meerwaarde, geen voorwaarde* 242

Toegift | Help, mijn kind verbetert mij! | *De rollen omgedraaid, een interessante positie* 260

Tot slot 265

Dankwoord 267

Personenregister 269

Definities van gebruikte begrippen 271

Geraadpleegde literatuur 275

Bijlage | *De interviews* 282

Het mooiste cadeau aan uw kind, maar het gaat niet vanzelf

U haalt eruit wat u erin stopt

Een meertalige opvoeding is het mooiste cadeau aan uw kind. Maar het gaat niet vanzelf zoals sommigen nog steeds schijnen te denken. Hoewel veel ouders heel vanzelfsprekend hun moedertaal tegen hun kind spreken, vergt een meertalige opvoeding toch een continue inzet van ouders én kind, en dat gedurende de hele opvoeding.

Maria (Frans-Italiaans-Portugees gezin) vertelt dat de eerste zichtbare resultaten bij de hele familie voor grote hilariteit zorgden. ‘In welke van de drie talen ook tegen Claudia werd gezegd dit of dat te doen, ze deed het!’ Het fascinerende proces dat voorafgaand aan dit moment, diep verborgen in het hoofdje van uw kind, heeft plaatsgevonden en dat in hoofdstuk 7 uitgebreid wordt beschreven, heeft u niet kunnen aanschouwen. Misschien heeft u zich zelfs wel eens stiekem afgevraagd of uw meertalige opvoeding wel werkte. Hier is dan eindelijk de eerste beloning voor uw inzet! Gelukkig komen deze overwinningen gedurende de hele meertalige opvoeding voor.

Wat houdt een meertalige opvoeding nu eigenlijk allemaal in? Het is verstandig en vooral nuttig om daar voor de geboorte van uw kindje al over na te denken, omdat er daarna al zoveel nieuwe dingen op u staan te wachten. U bent er als lezer al mee begonnen door dit boek open te slaan. Misschien omdat u zichzelf vragen stelt over wat meertalig opvoeden precies inhoudt en over hoe u het moet aanpakken. Misschien heeft u vragen over uw rol als ouder en wellicht over die van anderen in uw omgeving. Misschien wilt u zich wel wapenen tegen de reacties uit uw omgeving en die van de school of bent u bezorgd over de extra belasting voor uw kind. Misschien vraagt u zich wel af, omdat u dat vaak om u heen hebt gehoord, of meertaligheid uiteindelijk toch niet schadelijk is voor een kind en of het tot een achterstand van de schooltaal kan leiden. Dit is zomaar een greep uit de vragen die ouders en andere geïnteresseerden zichzelf stellen en die uiteraard in dit boek een voor een beantwoord zullen worden.

Het mooiste cadeau aan uw kind

Maar hoe ziet zo'n mooi cadeau, dat we allemaal wel aan ons kind zouden willen geven, er nu precies uit? Overigens beschouwen niet alleen ouders hun meertalige opvoeding als een mooi cadeau aan hun kind, maar hebben alle ondervraagde meertalige kinderen en volwassenen volmondig 'ja' geantwoord op de vraag of ze blij waren met hun meertalige opvoeding! Meertaligen vinden het fantastisch dat ze twee of drie talen spreken en dat 'zonder dat het veel moeite kost', zeggen ze. Ook al voelen sommige kinderen zich soms anders dan anderen of kennen ze soms een woordje niet of zijn dat woordje vergeten, of halen de talen door elkaar. De voordelen wegen niet op tegen de nadelen, vinden ze allemaal. Sommigen lijkt het zelfs 'een beetje saai' om maar één taal te kunnen spreken! Een heus argument voor meertaligheid ten overstaande van hen die menen dat een meertalige opvoeding 'te belastend' voor een kind zou zijn.

Claudia (18, Frans-Italiaans-Portugees) vindt het fantastisch dat ze haar drie talen zo automatisch heeft geleerd. Vooral nu ze Engels leert ziet ze het grote verschil. 'Ik moet nu rijen woordjes leren en een nieuwe grammatica. In de thuistalen ging dat automatisch!' 'We hebben zomaar een gratis taal gekregen', vindt Audun (36, Noors-Frans).

Sommige kinderen vinden het overigens niet meer dan normaal dat hun ouders in hun moedertaal tegen hen praten. Of zoals Marta (13, Frans-Engels-Italiaans) zegt: 'Soms vraag ik me af of ik ze moet bedanken voor dit fantastische cadeau, maar eigenlijk hebben ze er niets speciaals voor gedaan, want mijn moeder sprak geen Frans en mijn vader nog minder.'

Meertaligheid is het gezinserfgoed

Taal en cultuur maken deel uit van het erfgoed van een gezin en het is fundamenteel om dat over te dragen aan uw kind. Een meertalig gezin ziet er dan ook anders uit dan een eentalig gezin. Op de vraag waarom ouders hun kinderen meertalig opvoeden antwoordt vrijwel iedereen dat ze een deel van hun eigen taal en cultuur, die immers hun persoonlijke geschiedenis vormt, willen doorgeven. Een kwestie van afkomst, vinden wij bij ons thuis. 'Een deel van wie je bent is waar je vandaan komt', zeggen ook Paul en Lorena (Nederlands-Braziliaans gezin). Als ouders hun taal en cultuur niet doorgeven, mist een kind toch een stukje van zijn ouders. Sommigen gaan nog een stapje verder en vinden dat een kind, zonder de overdracht van de taal en cultuur van de buitenlandse ouder(s), ook een stukje van zichzelf mist doordat hij zijn ouder(s) niet helemaal, of helemaal niet, kent. Het is inderdaad uitermate belangrijk voor de ontwikkeling van een kind om met de taal en cultuur van beide ouders op te groeien, taal is een deel van onze identiteit. Het ontwikkelt je tot een evenwichtig persoon. Tijdens een conferentie over meertaligheid in Parijs vorig jaar, hebben psychologen en sociologen langdurig gesproken over het belang van de taal- en

cultuuroverdracht van ouders op hun kinderen. Het komt inderdaad vaak voor dat mensen die zijn opgegroeid in een multicultureel gezin, maar die niet meertalig zijn opgevoed, op volwassen leeftijd alsnog op zoek gaan naar hun roots en zelfs taallessen gaan volgen om de puzzel van zichzelf passend te maken.

Ouders willen hun kinderen over de geschiedenis van hun land vertellen, maar dan wel die geschiedenis die ze zelf geleerd hebben. Ieder land kleurt de geschiedenis toch op zijn eigen manier in. Mijn man keek dan ook verbaasd op toen Paloma haar geschiedenislesje over de nederlaag van de Galliërs tegen de Romeinen trots aan ons voordroeg. Ze vertelde ons over de belangrijke en mythische *Vercingétorix*, leider van de Galliërs, die moedig weerstand bood aan de Romeinen onder leiding van Julius Caesar, maar de strijd uiteindelijk 'helaas' verloor. Die avond leek het hem noodzakelijk om de situatie ook van de Italiaanse kant te schetsen. Zij beschrijven de pijnlijke nederlaag van de Galliërs in hun geschiedenisboeken juist als een fantastische overwinning van de Romeinen.

Ieder volk bekijkt de wereld door een andere bril die gekleurd is door onze afkomst en dat beïnvloedt ons gedrag en ons denken. Volwassenen die in een ander land gaan wonen kunnen cursussen interculturele communicatie volgen om die verschillen te leren overbruggen. Kinderen die in een multicultureel gezin opgroeien hebben het geluk om zich naast een andere taal, ook een andere cultuur eigen te maken wat uiteindelijk tot een flexibele en kritische geest leidt en dus tot flexibele en kritische kinderen. Taal speelt een belangrijke rol in dit proces. Taal kunnen we zelfs zien als de sleutel die ons toegang verschaft tot de cultuur van een land. Met de taal als sleutel heeft een kind vrije toegang tot de cultuur van zijn ouders. In hoofdstuk 10 wordt uitgebreid op het culturele aspect van een meertalige opvoeding ingegaan.

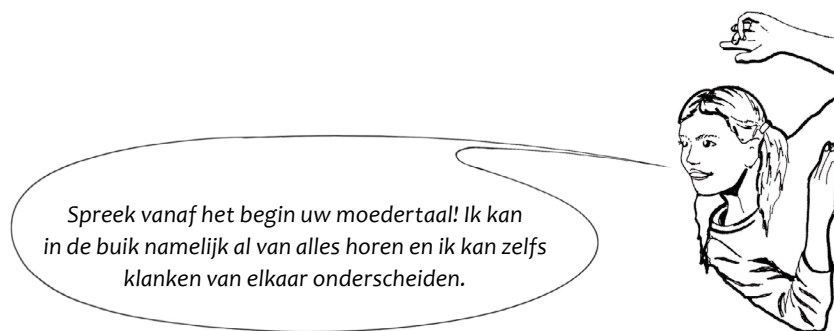
Welke taal spreken we wanneer en tegen wie?

Afspraken maken en nakomen

Ieder meertalig gezin wordt gedwongen om taalkeuzes te maken. Het is belangrijk om duidelijk voor ogen te hebben welke taal u wanneer en tegen wie spreekt. De eerste keuze die u maakt is welke taal u tegen uw kind gaat spreken. Het is belangrijk dat partners elkaar steunen in deze keuze. Een meertalige opvoeding is een gezinsproject dat in de meest optimistische versie de inzet van beide ouders geniet en in de meest pessimistische niet op weerstand van een van de ouders stuit. Wij hebben ons als gezin ten doel gesteld om altijd en over van alles in onze moedertaal met onze kinderen te praten en veel ouders streven dit doel na. Mijn man zei hierover: 'Onze moedertaal en onze cultuur zijn een deel van ons leven, het is onnatuurlijk om dat niet met je kind te delen.' Voor ons is het dus heel natuurlijk om ieder in onze eigen taal met onze kinderen te praten. Voor Daniëlle (Frans-Nederlands gezin) was het eveneens volkomen logisch dat haar kinderen ook Nederlands zouden spreken. 'ik had het niet aan mijn moeder of zusje in Nederland kunnen verkopen

dat mijn kinderen niet met hen zouden kunnen praten. Met fouten, dat wel, maar niet helemaal niet!’

Vervolgens gaat u deze keuze implementeren, dat betekent dat u uw kind zoveel mogelijk blootstelt aan uw moedertaal. Dat is een van de voorwaarden voor het slagen van een meertalige opvoeding. Het ligt voor de hand dat als uw kind de taal niet hoort, hij het ook niet kan leren en dit begint al in de baarmoeder. De moedertaal schept namelijk niet alleen een emotionele band tussen de ouder en zijn toekomstig kindje, maar volgens J.P. Lecanuet is het auditieve systeem van de foetus al vanaf week 25 actief. Hij kan stemmen horen en klanken onderscheiden en reageert zelfs op de verandering van volgorde van de lettergrepen.

Spreek vanaf het begin uw moedertaal! Ik kan in de buik namelijk al van alles horen en ik kan zelfs klanken van elkaar onderscheiden.

Zowel in de beginjaren, wanneer de taalbasis wordt gelegd, als later wanneer de schooltaal steeds meer gaat overheersen, is continue taalinput van groot belang. U moet vervolgens bepalen in welke situaties u uw moedertaal tegen uw kind gaat spreken, en ook, wanneer u ervoor kiest om uw taal juist niet te spreken. Ten slotte is een van de meest prangende vragen welke taal u gaat spreken als het hele gezin bij elkaar is. Hieronder worden essentiële vragen over de taalkeuze een voor een behandeld.

Welke taal moet ik spreken?

Het meest voor de hand liggende antwoord op deze vraag is uiteraard, uw moedertaal! En dat raad ik u dan ook van harte aan. Hoe de gezins-situatie er ook uitziet, of beide partners nu een andere moedertaal hebben, dezelfde of een verschillende, of dat slechts een van hen een andere moedertaal heeft, voor zowel de talige als de algemene ontwikkeling van een kind, is het belangrijk dat ouders in hun moedertaal tegen hun kind spreken. Een gebrekkig taalaanbod leidt tot een gebrekkige taalkennis en een gebrekkig taalgebruik en daar is niemand bij gebaat. U niet, de school niet en uw kind zeker niet.

Deze methode waarbij iedere ouder zijn eigen taal tegen zijn kind spreekt heet OPOL, *One Parent One Language*, en vond zijn oorsprong een eeuw geleden in Frankrijk. De Franse taalkundige Jules Ronjat en zijn Duitse vrouw wilden hun zoon tweetalig opvoeden. Om fouten te voorkomen vroegen zij raad aan vriend en fonoloog Maurice Grammont. Slechts één regel hoefde ze volgens Grammont te respecteren om hun kind, zonder dat het hem enige moeite zou kosten, twee talen te laten spreken. Namelijk, dat ze elk hun eigen taal tegen hun kind moesten spreken en die rollen nooit om moesten draaien. Er was in die tijd weinig bekend over tweetalig opvoeden en de ontwikkelingen werden nauwkeurig bijgehouden in een dagboek. Ronjat nam toen al waar dat zijn zoon Louis zonder extra moeite, twee fonetische systemen naast elkaar ontwikkelde, geen achterstand had in het Frans en de juiste taal tegen de juiste persoon sprak en zich zelfs corrigeerde als hij zich vergiste. Ronjat bejubelde toen al de voordelen van deze methode, wat hem toentertijd overigens de nodige kritiek opleverde.

Die kritiek is gelukkig achterhaald en tegenwoordig is OPOL ongetwijfeld de bekendste methode voor meertalig opvoeden. De keuze van de meeste meertalige gezinnen valt dan ook op deze methode. In de eerste plaats omdat het de meest natuurlijke methode is. In uw moedertaal

voelt u zich het beste thuis en heeft u de grootste woordenschat, wat een goudmijn voor uw kind betekent. In de tweede plaats, en dat kwam tijdens de interviews nadrukkelijk naar voren, willen ouders hun kinderen graag een deel van hun eigen cultuur meegeven en ‘cultuur weerspiegelt zich in taal’, omschreef een van de ouders dat heel mooi, ‘alleen al daarom wil ik dat mijn kind mijn taal spreekt.’

OPOL lijkt eenvoudig toe te passen en dat is het in zekere zin ook, want wat is er eenvoudiger dan je moedertaal tegen je kind te spreken. Sommige ouders kunnen het zich niet eens voorstellen om een andere taal dan hun moedertaal tegen hun kind te spreken en daarom is voor hen de keuze voor OPOL vanzelfsprekend en makkelijk vol te houden. Mijn man vertelt dat hij het vooral ‘spontaan’ vindt om zijn moedertaal Italiaans tegen onze kinderen te spreken. ‘Ik spreek geen Italiaans met het idee mijn dochters Italiaans te leren, ik spreek gewoon altijd spontaan Italiaans tegen ze en controleer ook nooit of ze iets wel of niet begrepen hebben.’

Andere ouders daarentegen vinden het soms best lastig om ’s avonds tegen de kinderen hun moedertaal te spreken terwijl ze de hele dag in de schooltaal hebben gecommuniceerd met collega’s, vrienden en burens. Ze moeten hun best doen om alert te blijven op hun taalgebruik tijdens de gesprekken met hun kinderen.

Er zijn twee voorwaarden voor een succesvol resultaat, voldoende taalaanbod en het consequent toepassen van de gescheiden taalverdeling. Zowel uit onderzoek als uit de praktijk blijkt dat ouders die het meest consequent zijn in hun gescheiden taalaanbod, ook het meest succesvol zijn in hun meertalige opvoeding. Kuiken en Van der Linden¹ ‘lijkt het eveneens niet onwaarschijnlijk dat een ‘strengere’ strategie tot meer succes leidt in een tweetalige opvoeding. Zonder die strengheid natuurlijk tot het uiterste door te drijven.’

.....
¹ Kuiken, Folkert & Linden, van der Elisabeth (2012). *Het succes van tweetalig opvoeden. Gids voor ouders en opvoeders*. Leuven/Den Haag: Acco. P 114.